

Retų, tarptautinį susirūpinimą keliančių užkrečiamųjų ligų laboratorinė diagnostika

Praktinė atmintinė gydymo įstaigoms ir mikrobiologijos laboratorijoms

Dr. Jonas Žvirgždas

Retų ir pavojingų užkrečiamųjų ligų sukėlėjų tyrimų poskyrio vedėjas – medicinos biologas

Kokybės vadybos skyriaus biosaugos ir biosaugumo specialistas

Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija

2026-10-22

Kaip organizuojamas ištyrimas?

Nuo įtarimo gydymo įstaigoje iki laboratorinio tyrimo rezultato.

1. **Įtariama liga** Gydytojas įvertina paciento simptomus ir epidemiologines aplinkybes.
2. **Parenkamas tyrimas** Numatomas tyrimas ir jam tinkamas ėminys. Prireikus konsultuoja NVSPL.
3. **Siunčiamas ėminys** Įstaiga ar laboratorija paruošia siuntimą ir ėminį arba kultūrą, organizuoja gabenimą.
4. **Pateikiamas rezultatas** NVSPL pateikia tyrimo rezultatą. Gydytojas jį vertina kartu su paciento būkle.

Laboratorinis ištyrimas papildo klinikinį ir epidemiologinį atvejo vertinimą.

Kuo skiriasi tyrimo metodai?

Metodas parenkamas pagal įtariamą ligą, jos eigą ir tyrimo tikslą.

Metodas	Kas nustatoma?	Kuo svarbus skirtumas?
Pasėlis	Iš ėminio išskiriamas gyvybingas sukėlėjas.	Išskirtą kultūrą galima identifikuoti ir, kai reikia, tipuoti.
Molekulinis tyrimas (pvz., PGR)	Ėminyje nustatoma sukėlėjo DNR arba RNR.	Genetinės medžiagos radinys savaime neparodo, ar sukėlėjas gyvybingas.
Serologinis tyrimas (antikūnų nustatymas)	Nustatomi specifiniai IgM, IgG ar bendrieji antikūnai prieš sukėlėjo antigenus.	Vertinamas laikas nuo ligos pradžios ir antikūnų dinamika. Vien teigiamas rezultatas nepatvirtina aktyvios infekcijos.

Identifikuojant nustatoma, koks mikroorganizmas išskirtas. Tipuojant atskiriami to paties sukėlėjo variantai ir palyginamos išskirtos kultūros.

Retų ir pavojingų užkrečiamųjų ligų tyrimai

Retų ir pavojingų užkrečiamųjų ligų sukėlėjų tyrimų poskyrio paslaugos

Bakterinės ligos

Juodligė
Maras
Tuliaremija
Bruceliozė
Leptospirozė
Legioneliozė
Cholera ir kitos vibriozės
Meliodozė ir įnosės

Mikroskopinių grybų sukeltų infekcijų diagnostika

Mikroskopinių grybų pasėlis
(sporotrichozė, kokcidiodomikozė ir kt.)

Papildomos paslaugos

Išskirtų mikroorganizmų
identifikavimas ir tipavimas

*Listeria monocytogenes kultūrų
tipavimas*

Toksinų tyrimų galimybės tikslinamos
atskirai

Taikomi metodai: pasėlis, identifikavimas ir tipavimas, agliutinacijos reakcijos.

[Poskyrio tyrimai ir ėminių vadovas](#)

[Poskyrių specialistų kontaktai](#)

Pasirinkite „Klinikinių tyrimų skyrius“ ir susiraskite atitinkamą poskyrį.

Užkrečiamųjų ligų molekuliniai tyrimai

Virusinės ligos

Ebola virusinė liga
Krymo–Kongo hemoraginė karštligė
Beždžionių raupai
MERS
Tymai ir raudonukė

Arbovirusinės ligos

Dengės karštligė
Zikos virusinė liga
Čikungunija
Vakarų Nilo karštligė
Geltonoji karštligė
Erkinis encefalitas

Kitos infekcijos

Legioneliozė
Kokliušas
Laimo liga
Anaplazmozė ir erlichiozė
Babeziozė
Pneumocistozė

[Molekulinių tyrimų sąrašas ir ėminių vadovas](#)

[Poskyrių specialistų kontaktai](#)

Pasirinkite „Klinikinių tyrimų skyrius“ ir susiraskite atitinkamą poskyrį.

Užkrečiamųjų ligų serologiniai tyrimai

Bakterinės ligos

Bruceliozė
Leptospirozė
Tuliaremija
Legioneliozė
Bartoneliozė
Kokliušas

Virusinės ligos

Dengės karštligė
Zikos virusinė liga
Čikungunija
Vakarų Nilo karštligė
Hantavirusų sukeltos ligos
Erkinis encefalitas
Tymai ir raudonukė

Parazitinės ligos

Echinokokoze
Trichineliozė

Konkrečiau tyrimo prieinamumą
tikrinkite NVSPL puslapyje

[Serologinių tyrimų sąrašas](#)

[Laikini neatliekamų tyrimų sąrašas](#)

[Poskyrių specialistų kontaktai](#)

Pasirinkite „Klinikinių tyrimų skyrius“ ir susiraskite atitinkamą poskyrį.

Kada kreiptis į NVSPL?

Kilus klausimų, pasitarkite dar prieš paimdami ar išsiųsdami ėminį.

Prieš paimant ėminį	Neaišku, kokį tyrimą pasirinkti, kokį ėminį paimti ar kokią talpyklą naudoti.
Prieš išsiunčiant	Jei kyla klausimų dėl ėminio pakavimo ar siuntimo pildymo, kviečiame pasitarti.
Dėl skubaus pristatymo	Skubus ar ne darbo metu pristatymas galimas tik išskirtiniais atvejais, iš anksto suderinus su NVSPL.
Gavus rezultata	Kyla klausimų dėl rezultato reikšmės arba tolesnio ištyrimo.

Koks ėminys tinka tyrimui?

Reikalavimus konkrečiam tyrimui rasite ėminių vadove.

Ėminio rūšis

Parenkama pagal įtariamą ligą, jos klinikinę formą ir tyrimo metodą.

Talpykla ir kiekis

Patikrinama, kokios talpyklos, priedų ar terpės reikia ir kiek medžiagos paimti.

Ženklinimas

Ant talpyklos nurodyti paciento ir ėminio duomenys turi sutapti su siuntimo duomenimis.

Paėmimo duomenys

Nurodoma ėminio paėmimo data ir laikas. Laikymo sąlygos tikrinamos ėminių vadove.

Užsakovas

Įstaiga, kontaktinis asmuo ir tyrimo rezultatų protokolo pateikimo būdas.

Pacientas

Asmens kodas, kiti paciento duomenys, įtariama diagnozė ir susirgimo pradžios data.

Klinikiniai duomenys

Simptomai, epidemiologinė anamnezė ir ankstesnių tyrimų rezultatai.

Tyrimas ir ėminys

Tyrimo tikslas, ėminio rūšis, paėmimo data ir laikas.

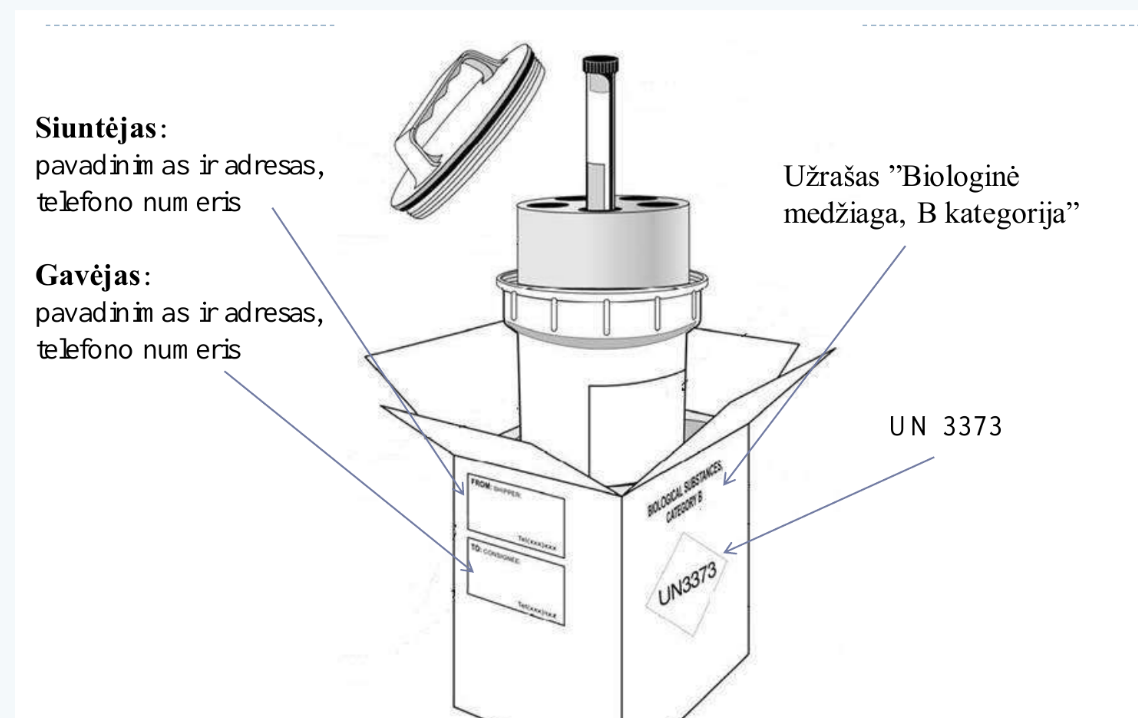
Tyrimo rezultatų protokolą įprastai siunčiame iš el. sistemos siuntimo nurodytu el. paštu, nebent pasirenkamas kitas pateikimo būdas.

Atsisiysti siuntimo forma

9

Ėminio pakavimas ir ženklėjimas

Trigubos pakuotės ir B kategorijos siuntos ženklėjimo pavyzdys.

Pirminė talpykla

Sandari, paciento ir ėminio duomenimis pažymėta talpykla.

Antrinė pakuotė

Sandari. Viduje – visą skystį sugerianti medžiaga ir atskirtos trapios talpyklos.

Išorinė pakuotė

Apsaugo gabenant. Bent antrinė arba išorinė pakuotė turi būti standi.

B kategorijos ženklėjimas

Siuntėjo ir gavėjo duomenys, UN 3373 ženklas ir užrašas „Biologinė medžiaga, B kategorija“.

Pakuokite pagal siuntai taikomus reikalavimus ir pakuotės gamintojo instrukciją.

Dokumentai, laikymas ir pristatymas

Ėminys turi pasiekti laboratoriją tinkamos būklės ir su visa tyrimui reikalinga informacija.

Dokumentai

Siuntimą apsaugokite nuo sudrėkimo ir dėkite atskirai nuo ėminių antrinės pakuotės.

Laikymo sąlygos

Pagal konkretaus tyrimo reikalavimus užtikrinkite tinkamą temperatūrą ir pristatymo laiką.

Šaldymo priemonės

Parinkite taip, kad jos nepažeistų ėminio ir pakuotės.

Pristatymas

Pasitikrinkite adresą ir priėmimo laiką. Skubus ar ne darbo metu pristatymas – tik išskirtiniais atvejais, susitarus iš anksto.

Dažnos siuntimo klaidos ir jų sprendimo būdai

Kilus neaiškumų, aptarkime juos dar prieš išsiunčiant ėminį.

Pastebėta problema	Sprendimo būdas
Paciento ar ėminio duomenys ant talpyklos ir siuntimo nesutampa.	Duomenis patikslinkime pagal įstaigos nustatytą tvarką.
Nenurodyta ligos pradžia, simptomai ar epidemiologinės aplinkybės.	Papildykime siuntimą ir nurodykime gydytojo kontaktą.
Neaišku, ar tinka ėminys, talpykla arba laikymo sąlygos.	Kviečiame pasitarti su tyrimą atliekančio poskyrio specialistais.
Ėminys išsiliejo arba pakuotė pažeista.	Siuntos nesiųskime ir vadovaukimės įstaigos incidentų valdymo tvarka.

Laiku pašalinti trūkumai padeda išvengti tyrimo uždelsimo ar pakartotinio ėminio ėmimo.

Jei dėl tyrimo rezultato kyla klausimų

Tyrimo rezultatą padedame įvertinti kartu su siuntime pateiktais klinikiniais duomenimis.

Kas padeda konsultuojantis?

Svarbūs simptomai, ligos pradžia, epidemiologinės aplinkybės ir ankstesnių tyrimų rezultatai.

Įtarimas išlieka

Jei tyrimo rezultatas neigiamas, o klinikinis įtarimas išlieka, kviečiame pasitarti su tyrimą atlikusiu poskyriu.

Ką aptariame?

Ar tinkamas ėminys ir jo paėmimo laikas, ar reikia kito tyrimo arba pakartotinio ėminio.

Išsamiai užpildytas siuntimas padeda parinkti tyrimą ir įvertinti jo rezultato reikšmę.

Patikra prieš išsiunčiant ėminį

Ką patikrinti ir kodėl tai svarbu?

Patikrinkite	Kodėl tai svarbu?
Tyrimas, ėminio rūšis, talpykla ir paėmimo data bei laikas.	Kad ėminys tiktų užsakomam tyrimui.
Asmens kodas, sutampantys duomenys, užpildytas siuntimas ir gydytojo kontaktai.	Kad būtų aišku, kieno ėminys ir kokį klausimą turi atsakyti tyrimas.
Sandari pakuotė, tinkamas ženklavimas ir apsaugoti dokumentai.	Kad siunta būtų saugi ir laboratorija gautų visus duomenis.
Laikymo sąlygos, pristatymo terminas, adresas ir priėmimo laikas.	Kad ėminys išliktų tinkamas tyrimui ir būtų priimtas laiku.

Klinikinių ėminių priėmimo kontaktai

Priėmimo vietą pasirinkite pagal tyrimą. Prieš siųsdami pasitikrinkite darbo laiką.

Priimamasis	Telefonas ir el. paštas	Klinikinių ėminių priėmimas
Vilnius, Žolyno g. 36	+370 672 84 854, +370 603 05 883 priimamasis.klinikiniai@nvspl.lt	Darbo dienomis 7.30–14.30
Vilnius, Gėlių g. 9	+370 670 14 159 priimamasis.geliu@nvspl.lt	Darbo dienomis 7.30–14.30
Kaunas, Aušros g. 44	+370 37 33 1681 klinikiniai.kaunas@nvspl.lt	Darbo dienomis 9.00–13.00

Tyrimus atliekančių poskyrių specialistų kontaktai

Pasirinkite „Klinikinių tyrimų skyrius“ ir susiraskite atitinkamą poskyrį.

Visi priimamieji ir aktualus darbo laikas

Skubus ar ne darbo metu pristatymas – tik išskirtiniais atvejais, suderinus iš anksto.

Naudingos nuorodos kasdieniam darbui

Dokumentą ar sąrašą atidarysite paspaudę jo pavadinimą.

Ėminių vadovai ir reikalavimai

[Retų ir pavojingų ligų ėminių vadovas](#)

[Molekulinių tyrimų ėminių vadovas](#)

[Serologinių tyrimų ėminių vadovas](#)

[Bakteriologinių tyrimų ėminių vadovas](#)

[Virusologinių tyrimų ėminių vadovas](#)

[Parazitologinių ėminių reikalavimai](#)

Kitos naudingos nuorodos

[Siuntimo forma](#)

[Kultūrų siuntimo forma](#)

[Pakavimo ir transportavimo atmintinė](#)

[Laikiniai neatliekami tyrimai](#)

Paspauskite reikiamą pavadinimą. Prieš naudodami pasitikrinkite aktualią dokumento versiją.

Dėkoju už dėmesį!

Dr. Jonas Žvirgždas

Retų ir pavojingų užkrečiamųjų ligų
sukėlėjų tyrimų poskyrio
vedėjas - medicinos biologas

jonas.zvirgzdas@nvspl.lt

+370 609 85 884

Nacionalinė visuomenės sveikatos
priežiūros laboratorija

